

RESSENYES

BORRELL, Miquel

Els pobles de la Selva. Guies

Centre d'Estudis Selvatans,
Consell Comarcal de la Selva
i diversos Ajuntaments, 2003.

Els pobles del Gironès. Guies

Diputació de Girona
i diversos Ajuntaments, 2003.

Sota la coordinació de l'historiador col·locat Miquel Borrell, han aparegut al llarg de l'any 2003 diverses guies dels municipis de la Selva i del Gironès. Es tracta d'uns petits llibrets (les guies de la Selva tenen 28 pàgines i les del Gironès, 24) que responen tots a un mateix format i disseny i a una mateixa estructura bàsica, per la qual cosa esdevenen col·leccionables (de fet, les guies de la Selva s'han presentat també dins d'una capsula que permet contenir-les).

Patrocinades en gran part per cadascun dels Ajuntaments corresponents, amb la col·laboració d'algunes institucions supra-municipals, cada guia comença amb una descripció general del municipi (geografia, fauna i flora, toponímia, símbols, comunicacions, serveis, cultura i lleure, personatges i gastronomia). Segueixen els dos apartats més extensos: el d'història i el de visita turística, on s'exposen els principals elements del

patrimoni històric i natural de cada poble. Finalment, hi ha una plana dedicada a les festes i una altra on s'esmenten els principals restaurants.

Pel que fa a la comarca de la Selva, han sortit de moment 19 guies, que corresponen a 20 municipis (Amer i Susqueda s'han publicat conjuntament), mentre que el Gironès, més endarrerit, compta fins ara amb 12 guies, que corresponen a 13 dels seus 27 municipis (comparteixen guia Cervià de Ter i Viladasens). Alguns dels pobles que manquen tenen prevista la publicació de la seva guia properament.

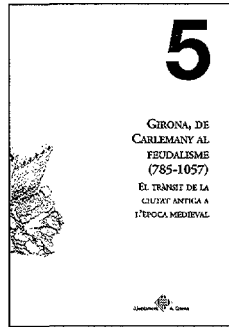
La majoria dels autors són investigadors que es dediquen a la història local dels pobles que tracten, alguns d'ells arxivers municipals i molts vinculats al Centre d'Estudis Selvatans o col·laboradors ocasionals. Les guies de la Selva han estat obra de: Miquel Borrell (Riudarenes i Santa Coloma de Farners), Fèlix Bruguera (Osor), Lluís Costa (Sils), Joaquim Daban (Lloret de Mar), Josep Formiga (Vidreres), Jordi Goñi (Breda), Emma Llach (Riudellots de la Selva), Lluís Llagostera (la Celler de Ter), Joan Llinàs (Amer-Susqueda-Sant Martí Sacalm), David Moré (Tossa de Mar) Emili Rams (Anglès), Ramon Reyero (Hostalric i Massanes), Antoni Reyes (Blanes), Dora Santamaria (Vilobí d'Onyar), Àngel Serradesanferm (Sant Hilari Sacalm), Lluís Solé (Sant Julià del Llor i Bonmatí), el Taller d'Història de Maçanet de la Selva (Maçanet de la Selva) i Mario Zucchitello (Tossa de Mar). Les guies del Gironès han estat escrites per: Miquel Borrell (Fornells de la Selva), Ferran Codina (Celrà), Dolors Grau (Cassà de la Selva), Emma Llach (Cervià de Ter-Viladasens, Sant Gregori, Sant Martí de Llémna), Joan Llinàs (Cervià de Ter-Viladasens, Sant Gregori, Sant Martí de Llémna i Vilablareix), Olga Llobet

(Bordils i Sant Joan de Mollet), Miquel Pairoli (Quart), Daniel Punseti (Flaçà) i Lluís Solé (Besanó).

Malgrat la varietat d'autors, l'estructura unitària de totes les guies no se'n ressent. Només s'aprecien petites (i lògiques) diferències en l'estil del text, especialment en l'apartat d'història, que és on es deixa més llibertat a l'autor i on els continguts poden ser més diversos. És cert que la necessitat d'emmarcar tots els pobles en un mateix format i llargària pot sobrevalorar poblacions petites o amb menys elements patrimonials enfront de les més grans o més riques en patrimoni, que segur que podrien omplir moltes més pàgines. Tanmateix, també és cert que són precisament les poblacions petites les que més necessiten aquestes guies i les que més es beneficiaran de la seva existència, mentre que la resta tindran un element més per afegir a la seva oferta turística i promocional.

Tot plegat fa que aquestes guies siguin un bon element per conèixer i àdhuc promocionar els nostres pobles (especialment els més petits i de més mal promocionar) i el nostre patrimoni. Esperem que els pobles que falten vegin ben aviat enllestides les seves guies.

Joan Llinàs i Pol

CANAL, Josep; CANAL, Eduard; NOLLA, Josep Maria i SAGRERA, Jordi

(Grup d'Estudis d'Història Urbana de Girona):

Girona, de Carlemany al feudalisme (785-1057).

El trànsit de la ciutat antiga a l'època medieval

Col·lecció "Història Urbana de Girona", 5, Ajuntament de Girona, Girona, 2003, 429 p.

A Barcelona, la descoberta d'una part del barri de la Ribera, al subsòl del mercat del Born, s'ha convertit en un fenomen mediàtic. La difusió de què ha gaudit en tots els mitjans de comunicació s'ha degut tant a la polèmica per la ubicació de la biblioteca provincial de Barcelona, com al fet de tractar-se de les restes de les cases destruïdes per les tropes de Felip V l'any 1714. En canvi, solen passar més desapercebuts els estudis cada cop més complets i exhaustius del Grup d'Estudis d'Història Urbana de Girona, format per Josep Canal, Eduard Canal, Josep M. Nolla i Jordi Sagrera, sobre la topografia de la ciutat de Girona al llarg de la història.

En la darrera publicació que ha sortit a la llum, reuneixen totes les dades aplegades sobre la ciutat de Girona des dels temps carolingis fins a mitjan segle XI, un període tradicionalment considerat com a fosc a causa de la documentació conservada. El nombre de pàgines del volum, fruit de l'anàlisi dels resultats de diverses excavacions arqueolò-

giques, de les restes arquitectòniques encara dempeus i dels textos escrits referits a la capital gironina, hauria d'eliminar radicalment la visió dels segles anteriors a l'any 1000 com una època obscura i difícil d'estudiar. L'estructura del llibre es divideix en dues grans parts: l'estudi de la ciutat, d'una banda, i del seu territori circumdant, de l'altra.

L'estudi i reconstrucció de la Girona carolíngia i prefeudal s'aborda en bona part de la mateixa manera que s'havia fet en els quatre volums anteriors de la mateixa col·lecció i que tracten períodes posteriors. És a dir, a partir d'un estudi complet dels documents i dels vestigis conservats en els edificis i en la trama urbana actual es va reconstruint, parcel·la a parcel·la, carrer a carrer, la Girona medieval. Cada sector de la ciutat es tracta d'una manera independent i detallada, cada casa i cada terreny hi surten esmentats i comentats, acompanyats d'un seguit de plànols explicatius i rigorosos. És una prova excel·lent que la història medieval demana gairebé sempre la conjuminació de les dades documentals i arqueològiques.

Aquest cinquè volum millora substancialment el mètode i els resultats, ja que pot incloure també els resultats de diverses excavacions arqueològiques que s'han realitzat els darrers anys sobretot dins i en l'entorn immediat de la catedral, que han permès per primera vegada restituir amb força fiabilitat com degué ser la seu romànica i conèixer els seus entorns immediats, sobretot a la banda de la muralla.

Així, després d'una detallada contextualització històrica per la Girona del període 785-1057, el llibre ens permet fer un recorregut complet per la ciutat d'ara fa mil i mil cent anys, en tres grans blocs: els suburbis (Sant Martí Sacosta, Sant Feliu i Sant Pere de Galligants), les muralles i l'interior de la ciutat. És especialment significatiu l'acurat estudi que es fa del recinte emmurallat (la Força Vella), d'origens romans i culminat al segle XIV, però que moltes dades apunten

cada vegada més que la seva reforma més important (i més ben conservada del que hom creia) s'esdevé en època carolíngia, després de la ràzzia musulmana de l'any 793.

El recorregut per l'interior de la ciutat és també tractat amb tot detall i, a poc a poc, se'ns va dibuixant una Girona fins ara pràcticament desconeguda, amb sorprenents records encara del passat romà (el traçat de carrers, el porticat del fòrum, les escales, el propi temple abans que es bastís la catedral romànica...) que conviuen amb un entramat d'edificis, carrerons i elements de fortificació que es mantenen ben vius i que evolucionen i es transformen al llarg dels segles, dibuixant finalment el que serà la Girona feudal dels segles XII, XIII i XIV, que ja ens començarà a ser una mica més familiar.

Pel que fa a la rodalia, els investigadors recullen totes les informacions disponibles sobre trenta nuclis de poblament –vil·les i vilars essencialment–, alguns dels quals van quedar enquadrats, a partir del segle XIII, en l'ardiaconat de la Selva: Aiguaviva, Estanyol, Fornells, Llambilles, Madrenys, Montfullà, Palol d'Onyar, Quart, Salt, Santa Eugènia, Vilablareix, Vilademany i Vilademug. En els segles IX, X i XI, però, la influència de la ciutat de Girona no es limitava exclusivament a aquestes terres del pla de Girona, sinó que arribava molt més enllà de l'àrea estudiada: era capital del comtat del mateix nom i, sobretot, d'una diòcesi engrandida amb l'absorció del bisbat visigòtic d'Empúries.

L'anàlisi de l'evolució del poblament i de la societat de la rodalia suburbana de Girona permet als autors del llibre analitzar diversos processos que tenen molt a veure amb la ciutat. En primer lloc, els dominis –espais on s'aplicaven els drets tributaris, judicials i militars d'origen públic– van deixar d'estar controlats pels comtes i pels bisbes, els principals representats de l'autoritat pública carolíngia, i van passar a ser patrimoni de diversos llinatges senyorials laics. Tanmateix, la proximitat a la

ciutat de Girona va frenar aquesta tendència per les donacions de masos, coromines i propietats a institucions religioses, com la seu de Girona o els monestirs benedictins.

En segon lloc, les vil·les i els vilars eren als segles IX i X el marc principal de convivència de les poblacions rurals i, a la vegada, l'estructura bàsica de l'ordenació del territori del comtat de Girona. Des del segle XI van anar perdent força davant d'una altra estructura, la parròquia, que, al fet de ser el marc de vida religiosa hi associava l'exigència de noves prestacions –delmes, primícies i oblacions– als feligresos. En el cas de Girona, és interessant constatar la notable extensió territorial de la parròquia de Sant Feliu de Girona i la seva resistència a la fragmentació des de la fi del segle IX i fins ben entrat el segle XI: en aquest llarg període només neixen les parròquies de Palol d'Onyar, Santa Eugènia i Santa Eulàlia Sacosta-Campdorà; no és fins després del 1100 que apareixen les de Taialà, Fontajau, el Mercadal i Sant Pere de Galligants.

I, en tercer lloc, la presència de la ciutat de Girona va ser decisiva per l'organització en forma radial de les vies de comunicació –moltes d'elles ja existents en temps romans– i també per la instal·lació d'una xarxa hidràulica, formada per recs, molins i horts i destinada a satisfer les necessitats alimentàries del mercat urbà de Girona.

El fet de tancar l'estudi a la meitat del segle XI, el moment en què es conclou el procés de feudalització a les terres gironines, potser ha impedit als autors resoldre moltes de les qüestions que apunten en el treball i d'altres, com la relació de la ciutat de Girona amb els castells feudals propers (pel costat selvatà, Fornells, Vilobí, Bescanó i Palol). Esperem que aquests interrogants trobin resposta en les properes contribucions del Grup d'Estudis d'Història Urbana de Girona.

Joan Llinàs i Pol
Elvis Mallorquí i Garcia

COSTA, Lluís

Sils

Col·lecció "Imatges i Records", 124,
Viena Edicions, Barcelona, 2003, 60 p.

Un simple recorregut amb cinquanta fotografies antigues pel Sils de la primera meitat i les dècades centrals del segle XX ens serveix per adonar-nos de la força d'aquell tòpic que remarca l'extraordinari poder evocador de les imatges. Cadascuna de les fotografies escollides ens descriu d'una manera molt explícita un fragment de la història recent de Sils i, molt especialment als ulls dels que hi hem viscut tota la vida, ens fa adonar d'una manera frapant com el mateix poble i el mateix paisatge s'han anat modificant en poques dècades, com un ésser que viu, que creix i que es transforma. En cada fotografia s'hi reconeix perfectament un poble que ha canviat profundament i cada imatge està carregada d'història. Realment, calen poques paraules.

Sils ha avançat pel segle XX sobre les vies del tren. L'estació va convertir un poblet de quatre (literalment!) cases en un nucli urbà emergent i actiu, amb un mercat pròsper i amb una incipient industrialització. El poble de Sils és el que és gràcies al tren i, per això, no és gens estrany que la seva presència (l'estació antiga i la nova, els trens de vapor, les vies, els ferroviaris...) sigui constant a moltes de les fotografies del llibre, com a tema central o com a motiu de fons a vegades involuntari. D'una manera tangencial, moltes de

les imatges del nucli urbà mostren escenes també relacionades amb l'estació, encara que aquesta no hi surti d'una manera explícita, com el mercat (n'hi hauria hagut, sense tren?) o un actiu carrer major.

Els canvis del segle XX s'hi fan sentir també en l'escolarització (hi hagué quatre escoles: a Sils, a Mallorquines, a Vallcanera i a Busquets), en l'arribada de l'electricitat (un altre dels elements emblemàtics de Sils és l'estació transformadora, "la Central", inaugurada l'any 1915) i, fins i tot, en la mecanització del camp: els bous de ca l'Alzinelles i el carro de can Lino deixaran pas al tractor de can Bellana. Fou també la vida a pagès (que tant ha canviat!) l'altra -la més antiga- de les activitats del municipi, i les abundants fotografies que hi fan referència ho reflecteixen prou clarament.

Tradicions i celebracions, des de la festa major i el pas del pelegrí de Tossa fins a les processons (tradicional o no) de l'etapa franquista i la diada de Sant Ponç, i imatges de la vida associativa (l'equip de futbol, la germandat de socors mutu...) ens acaben de traçar admirablement com eren el municipi i la gent de Sils encara no fa tants anys. Tanmateix, tot i que no sigui una norma ni un objectiu de la col·lecció, potser hi mancarien fotografies més recents, que ens ensenyessin perquè aquestes imatges ens semblen ja tan llunyanes: l'autopista, el polígon, la invasió dels cotxes, els anys de l'estació explícitament tancada i abandonada, el creixement accelerat del casc urbà cap a Mallorquines (nucli que, per cert, s'hi troba a faltar una mica), les urbanitzacions, les masies buides...

Ens trobem, doncs, davant d'un llibre d'història, que ens reflecteix l'extraordinària importància dels fons fotogràfics per preservar la memòria del que vam ser i per adonar-nos de com han canviat les coses, però també de quines s'han pogut conser-

var i, fins i tot, de quines s'han recuperat, com un altre, el darrer, dels grans elements definidors de Sils: l'estany. Les fotografies antigues ens el mostren ple i pletòric; avui, després de molt temps de degradació, les hi podem tornar a fer, demostrant-nos que, afortunadament, no tot és història.

Joan Llinàs i Pol

MALLORQUÍ, Elis

Paisatge i història de Sant Mateu de Montnegre

Quaderns de les 7 Sivelles, CCG Edicions-Ajuntament de Quart, Quart, 2003, 286 p.

Si avui passem per Sant Mateu de Montnegre, al bell mig del massís de les Gavarres, gairebé tota l'estona ens trobarem envoltats de bosc i més bosc. Només de tant en tant el paisatge se'n obrirà amb un camp escadusser i, potser, podrem veure alguns masos, la major part tancats i molts en un estat més o menys avançat d'ernunament. Els senyals de vida humana els tindrem en les giragonses de la carretera que puja de Quart i en alguna urbanització d'aparença desestructurada. Poca cosa més.

Però la història de Sant Mateu de Montnegre abans dels grans canvis del segle XX és ben diferent. Tot i que sense un centre urbà definit, una bona part del territori era habitada i explotada, i els masos funcionaven a ple rendiment.

Els homes i les dones hi naixien, hi vivien i hi morien i, com sempre ha passat, van farcir de noms aquell paisatge, les muntanyes, les valls, els rius i rieres, les cases...

Actualment, sense ningú que els necessiti, tots aquests noms corren un risc enorme de perdre's per sempre; una pèrdua que seria molt greu perquè els noms no són només això: sota la carcassa de cada paraula hi batega un interior farcit d'història, de memòria i d'identitat que no s'ha de deixar perdre.

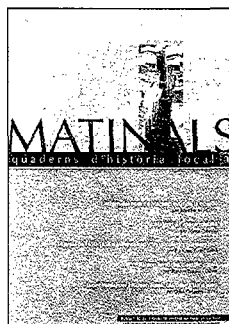
L'historiador riudellotenc Elvis Mallorquí, bon coneixedor de les Gavarres, ha emprès la tasca ingent de recuperar els noms de Sant Mateu de Montnegre i l'ha conclòs amb èxit amb la publicació d'aquest llibre, editat gràcies a les aportacions de l'Ajuntament de Quart, la Diputació de Girona i l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. La feina ha estat sens dubte immensa, i l'autor ha necessitat col·laboracions diverses, entre les que destaquen les de la també historiadora Neus Puig i de Josep Torrent.

Després d'una introducció històrica i geogràfica, el nucli de l'obra el compon l'estudi dels 421 topònims documentats, que es distribueixen en diversos apartats: termes i veïnats, relleu, hidrografia, vegetació, religió, els nuclis, cases aïllades, vies de comunicació, les activitats econòmiques... Cada topònim és curosament analitzat, se'l situa geogràficament, se'n busca l'etimologia, se'n descriu l'evolució i se'n reflecteixen les dades històriques que s'han pogut trobar a la documentació estudiada, procedent de diversos arxius (fons patrimonials, documentació senyorial, fons parroquials, registres parroquials, fons municipals...), de la cartografia publicada i també de testimonis orals.

Tot aquest volum d'informació serveix, finalment, per fer un recorregut per Sant Mateu de Montnegre des d'inicis de l'edat mitjana fins a l'actualitat, i serveix també per adonar-nos de la importància del que subjau

darrere dels noms per entendre i conèixer l'evolució del paisatge, l'activitat econòmica i, en definitiva, la història d'un territori i d'una comunitat humana que, altrament, hauria quedat en l'oblit en poc temps. La vàlua del treball d'Elvis Mallorquí, per tant, és ben evident, i tan sols ens resta desitjar que sorgeixin treballs semblants en tants d'altres indrets del nostre país (la majoria, de fet) on els noms ja fa temps que s'estan perdent.

Joan Llinàs i Pol

Matinals.
Quaderns d'Història Local 1.
 Ajuntament Malgrat de Mar. 2002.

A la revista *Blanda*, endegada ara fa gairebé sis anys per l'Arxiu Municipal de Blanes, li ha sortit un cosí germà a la veïna població de Malgrat de Mar. Promoguda també en aquesta ocasió pel respectiu Arxiu Municipal, aquest primer quadern vol donar cabuda a un seguit de material relatiu a la història d'aquesta població del nord del Maresme. Des de 1999 es vénen portant a terme les anomenades *Matinals d'Història*, que han sabut trobar el seu lloc en la societat malgratenca. Aquestes conferències, celebrades alguns diumenges al matí, han tractat sobre temes ben diversos: des de l'època romana

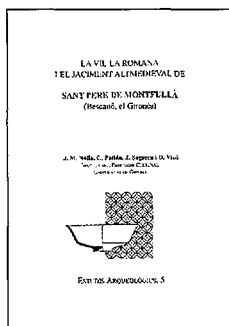
a l'actualitat, amb un debat entorn de la Tordera com a eix vertebrador d'una nova comarca, quan l'any 2001 la nova proposta de divisió territorial de Catalunya va aixecar una gran polèmica, passant per la figura de Jacint Verdager i Ramon Turró, les mines de can Palomeres, la pagesia malgratenca i els seus sindicats, etc.

Aquestes conferències s'acompanyaven d'un dossier documental molt dignament editat, però ara l'Ajuntament de Malgrat ha fet una aposta clara i decidida per la publicació d'un quadern amb consistència que permeti recollir algunes d'aquestes conferències, tot deixant per escrit allò que s'ha dit. És aquesta una bona pensada, atès que la publicació d'aquests materials suposa un notable enriquiment de la col·lecció bibliogràfica local. En poblacions costaneres que han vist créixer substancialment la seva demografia en els darrers anys i que, previsiblement, la veuran novament incrementada en els propers, és imprescindible testimoniar per tots els mitjans possibles el nostre passat. D'una banda cal fer-ho com a instrument perquè tothom pugui conèixer el passat del seu poble, i perquè especialment els nous nadius coneguïn, si volen, la realitat territorial a la qual s'han incorporat i, de l'altra, perquè les transformacions socioeconòmiques dels darrers anys han modificat notablement aquesta realitat fins al punt de tornar-la radicalment distinta. Deixar testimoniatge d'aquest passat és tenir una visió de futur. El que no s'escriu el temps ho enterra en l'oblit, perquè com deien els clàssics llatins *verba volant, scripta manent*.

L'aposta per la difusió endegada per l'Arxiu Municipal de Malgrat cal emmarcar-la en el gran repte al qual s'enfronten els Arxius com a instruments de difusió cultural, més enllà d'aquelles funcions tradicionals de vetllar per la conservació i la gestió dels documents que custodien. La mateixa

presentació d'aquesta publicació va tenir lloc en el marc d'una *Matinal*, l'1 de desembre de 2002, titulada "Històries de la història. Reflexions sobre la divulgació de la història" a càrrec de Ramon Alberch Fugueras, arxiver en cap de l'Ajuntament de Barcelona i president del Comitè Director d'Arxius Municipals del Consell Internacional d'Arxius, persona de coneguda trajectòria per tots, el qual, amb el seu estil planer i els seus erudits coneixements, va saber arribar a un públic heterogeni de malgratencs als quals la història, i en particular la del seu poble, els interessa. I quan hi ha un interès i aquest es vehicula a través de l'Arxiu d'una manera o d'una altra –perquè certament cada poble respon d'una manera diferent en funció del seu tarannà– el resultat és l'apropament al ciutadà i l'acompliment d'un servei públic que reverteix al propi Arxiu amb un millor coneixement del que és, del que té i del que pot donar.

David Moré Aguirre

**NOLLA, J.M.; PATIÑO, C.;
SAGRERA, J. i VIVÓ, D.**

La vil·la romana i el jaciment altmedieval de Sant Pere de Montfullà (Bescanó, el Gironès)

Estudis Arqueològics, 5,
Institut del Patrimoni Cultural,
Universitat de Girona, Girona, 2003, 89 p.

Després d'uns anys d'aturada, l'Institut del Patrimoni Cultural de la Universitat de Girona reprèn la seva col·lecció "Estudis Arqueològics" amb aquesta monografia dedicada al jaciment romà i altmedieval situat a sota i als voltants de l'església parroquial de Sant Pere de Montfullà. Les primeres troballes es remunten a l'any 1987 i foren, —com sol passar— del tot casuals, però l'espectacularitat del mosaic romà que va aparèixer a la vista dels seus joves descobridors va propiciar dues campanyes d'excavacions (1987 i 1989) que, malauradament, no van tenir continuïtat. L'any 2002, l'Ajuntament de Bescanó va signar un conveni amb l'Institut de Patrimoni Cultural i les excavacions s'hi han reiniciat amb una petita campanya anual.

La monografia, signada per un equip d'investigadors de la Universitat de Girona, posa al dia i revisa els resultats de les dues campanyes antigues i dona a conèixer els treballs realitzats l'any 2002. Pel que fa a les campanyes de 1987 i 1989, a banda de

descriure-les, es realitza una anàlisi acurada i detallada de l'element fins ara més sumptuós del jaciment, el mosaic romà, i es llança una nova hipòtesi de restitució. També es tracta a fons l'interessant material arqueològic sorgit en el farcit d'una sitja de primeries del segle I DC, on destaca sobretot el conjunt de ceràmiques emporitanes tardanes, del qual se'n realitza un aprofundit estudi i se'n fa una classificació per formes.

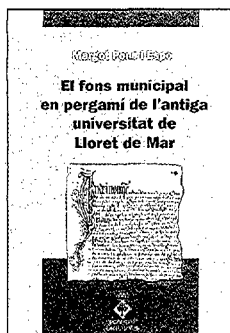
La campanya de l'any 2002 va incidir principalment en la complementació dels resultats obtinguts el 1987 a la cambra del mosaic, però també s'hi realitzaren troballes més antigues, com una sitja d'època republicana (130-110 AC), igualment molt rica en material arqueològic, unes sitges altmedievales que no poden ser posteriors al segle X i restes del cementiri parroquial medieval, que en part ja havien estat també localitzades l'any 1987.

L'obra posa en evidència com la represa de les investigacions en aquest jaciment aporta noves dades a la romanització del pla de Girona, una zona molt rica en jaciments d'aquesta etapa històrica (recordem els exemples de can Pau Birol, Bell-lloc del Pla, el Pla de l'Horta, Vilablareix i la Torre del Temple d'Aiguaviva) i s'interna, gairebé per primera vegada en aquest àmbit geogràfic, a analitzar la interessant, però desconeguda època que s'estén entre el final del món romà i l'edat mitjana.

Però el que les excavacions han aportat als investigadors (i així ha de ser) és un bon grapat d'interrogants que les posteriors campanyes han d'ajudar a resoldre: el tipus d'assentament baixrepublicà que precedí a la vil·la clàssica, l'evolució històrica d'aquesta vil·la i esclarir si el pas de la vil·la romana al Sant Pere de Montfullà medieval fou el resultat d'una continuïtat de poblament o bé si hi va haver algun tipus de trencament

en aquestes etapes encara tan fosques que els investigadors anomenem “antiguitat tardana” i “alta edat mitjana”. Caldrà seguir les properes campanyes d'excavació.

Joan Llinàs i Pol

PONS ESPÓ, Margot

El fons municipal en pergami de l'antiga universitat de Lloret de Mar

Lloret de Mar: Ajuntament, 2002.

Al llarg dels segles XI al XIV, l'època del creixement econòmic de l'edat mitjana, moltes poblacions van obtenir privilegis i franqueses concedits pels senyors del lloc que estaven interessats en atreure-hi pobladors, activitats i negocis per tal de beneficiar-se'n indirectament. Els comtes catalans són, amb diferència, els senyors que més privilegis van concedir: la ciutat de Girona, els llocs d'Osor i Santa Creu d'Horta, Caldes de Malavella, Llagostera, etc.; però també els vescomtes de Cabrera, a les terres selvatanes, van promoure activament la vila de Blanes, tal com es fa palès en el *Llibre de la Universitat de Blanes*, publicat per Josep M. Pons Guri.

El cas de Lloret és força diferent. Entre els documents conservats dels senyors de Lloret, de la pabordia de Novembre de la seu

de Girona principalment, no hi ha cap privilegi per als habitants del lloc. Tanmateix, la localitat es va desenvolupar i va créixer amb molta força al segle XIV i, tot i l'aturada lligada a la davallada demogràfica de la baixa edat mitjana, va recuperar el dinamisme a partir del segle XV gràcies al comerç marítim. En aquest sentit, la publicació dels pergamins de la universitat de Lloret, això és, la institució que aplegava el conjunt de caps de casa de la vila i de la parròquia de Lloret, permet resseguir de ben a prop l'evolució interna d'una comunitat rural.

Gràcies a l'esforç de Margot Pons per llegir i transcriure els més interessants dels llarguíssims textos del fons de la universitat de Lloret, els investigadors podem resseguir com es va configurar la comunitat lloretenca a partir de diversos plets del segle XIV: en primer lloc, les oposicions internes entre els habitants dels masos i els homes del port pel control de la producció forestal dels boscos i de la seva exportació per mar surten a la llum l'any 1346; onze anys després, es dicta una sentència arbitral al conflicte jurisdiccional entre la pabordia de Novembre i els Montcada –barons de Caldes i Llagostera–; i, finalment, el 1378, el conjunt d'habitants de Lloret van fer front al seu senyor, el paborde de Novembre, per l'obligació de prestar el servei d'obra al castell de Lloret i de recollir-s'hi en cas de guerra. No és estrany, doncs, que a la fi del segle, l'any 1391, es produeixi la primera assemblea dels veïns de Lloret, reunits al cementiri de l'església parroquial de Sant Romà –les Alegries–, per nomenar síndics que gestionessin els deutes de la comunitat: es tracta de la presa de consciència definitiva de la universitat.

A partir del segle XV, l'arxiu de la universitat de Lloret es va engruixir amb nombrosos documents que testimonien l'endeutament de la comunitat –en molts casos, per pagar els impostos als reis– i la seva oposició, en

el context previ a les guerres remences, a la senyoria i a la jurisdicció de la pabordia de Novembre de la seu de Girona. A la vegada, tanmateix, Lloret començava a exterioritzar la seva prosperitat: el 1460 s'inicien les obres d'un hospital per acollir peregrins i viatgers pobres i, sobretot, el 1509 van encarregar la construcció d'una nova església parroquial al nucli del port de Lloret, al lloc conegut com *la Carbonera*. Des d'aleshores, les assemblees dels veïns es traslladen a la mateixa platja de la vila de Lloret, no massa lluny de l'actual seu de l'Ajuntament. Altres mostres del dinamisme de la població de Lloret a l'època moderna són l'encàrrec d'un retaule per l'església parroquial a Jaume Fontanet i Pere Serafí l'any 1555, les adquisicions de forment per abastir la botiga de blat de la vila i preveure possibles caresties i, finalment, el control de la carnisseria pública de la vila, establert al carrer de *lo Cantó*. Ara bé, Lloret tenia en aquest període una cara amarga: el perill de la pirateria era una amenaça constant per als lloretencs. Per això, el 1564 la universitat va fortificar l'església de Sant Romà amb un baluard i, a partir del 1583, va encetar la construcció d'una torre de defensa al centre mateix de la platja que no es va acabar fins ben bé el 1598 i que el 1610 ja era el lloc de reunió dels prohoms de la vila.

En conclusió, estem davant d'una magnífica eina oferta als investigadors interessats pel naixement i pel desenvolupament de les institucions locals a les àrees rurals de Girona. No n'hi ha gaires, d'arxius tant complets com el de la universitat de Lloret, però d'informacions similars n'hi ha a tot arreu. Però tant de bo que aquesta publicació esperoni altres estudiosos a treballar documentació similar i aprofundir, entre tots, el coneixement del funcionament de les universitats rurals.

Elvis Mallorquí i Garcia

RAMIÓ, Narcís; BRUGUERA, Fèlix i CATALÁN, Jaume

Excursions per la vall d'Osor. Mountain-Bike i a peu

Ajuntament d'Osor i
Diputació de Girona, 2002, 75 pàgines

Ens trobem davant d'un recull de rutes per la vall d'Osor, que serà molt útil per a tots aquells amants de l'excursionisme, vagin en bicicleta o vagin caminant. La vall d'Osor ofereix un gran ventall de paisatges i indrets, la majoria d'ells boscosos i suggerents, que els autors d'aquesta obra coneixen amb gran detall. Les rutes proposades ens porten al Subirà i a Ca n'Iglesies de Santa Creu d'Horta, a Santa Bàrbara, a l'Aulet de Gironella, a l'Espinau i a Castanyet, a Sant Miquel de Solterra i al santuari de la Mare de Déu del Coll, entre d'altres llocs de visita gairebé obligada per aquells que vulguin dir que coneixen les Guillerries.

Tots aquests itineraris tenen com a punt de partida la població d'Osor, situada al cor de les Guillerries, i d'on són originaris precisament els autors d'aquest llibre. Les 26 rutes proposades compten amb indicació del quilometratge i del temps de recorregut, ja sigui a peu, ja sigui en bicicleta de muntanya. Al final de la guia excursionista apareixen tota una sèrie de llocs d'interès (poblacions, ermites, fonts, etc) amb una breu descripció i algunes notes històriques

il·lustratives. També hi han afegit un llistat de telèfons d'informació, serveis mèdics, bars i restaurants que seran molt útils per als visitants d'aquestes boniques i ja mítiques contrades de la nostra comarca.

Ens trobem, en definitiva, davant d'una obra en aparença senzilla, però que a ben segur que ha suposat un gran esforç per als autors, ja que han hagut de recórrer a peu i en bicicleta tots aquests camins i corriols, apuntant tota mena de detalls i ordenant-los de forma sistemàtica i entenedora. Caldria a la Selva moltes més obres com aquesta, ja facilitarien molt la tasca als amants del turisme de natura i de l'excursionisme en general.

Xavier Pérez Gómez

Sant Pere 2003. Festa Major d'estiu.

Programa de la Festa Major
d'Estiu de Tossa de Mar.

Ajuntament de Tossa de Mar, 2003, 48 p.

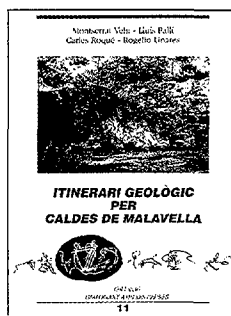
El programa de la festa major d'estiu de Tossa de l'any 2003 està íntegrament dedicat al far de la localitat, que s'alça damunt de la vila vella, a l'emplaçament de l'antic castell de Tossa, abandonat de segles i enderrocat definitivament a principis del segle XX arran de la construcció del propi far. Coordinat

per David Moré, arxiver municipal, el programa de festa major esdevé així una petita monografia dedicada a aquest element tan important i singular no tan sols de Tossa, sinó també de tot el litoral selvatà.

Després de la preceptiva salutació de l'alcaldessa, hi ha un article introductor i als faroners i una història del far de Tossa, signats pel propi Moré. Segueixen un petit perfil dels 12 faroners que hi ha hagut fins ara i un article que repassa diversos aspectes de la vida quotidiana al far, amanit amb un bon nombre de fotografies antigues i escrit per Alberto Aguirre, que fou faroner entre els anys 1951 i 1990. Hi ha també tres pàgines destinades a comentar diverses curiositats consignades al llibre de visites del far i, a continuació, uns esments a la revista *Señales*, editada al far de Tossa entre 1982 i 1985, també acompanyats d'un bon reportatge fotogràfic. Finalment, Rosa Maria Sureda, tècnic de patrimoni cultural, exposa la proposta de convertir el far de Tossa en un futur Centre d'Interpretació dels Fars de la Mediterrània.

Tractat amb rigor i amb gran riquesa de dades, ens adonem de la importància d'un petit estudi com aquest, que no tan sols és un element més de cares al coneixement de la història d'un poble, sinó que el fet de ser l'element central d'un programa de festa major n'assegura una total divulgació a escala local. I tots sabem que els historiadors, a més de fer història, l'han de donar a conèixer a tothom.

Joan Llinàs i Pol

**VEHI, Montserrat; PALLÍ, Lluís;
ROQUÉ, Carles i LINARES, Rogelio**

Itinerari geològic per Caldes de Malavella

Col·lecció "Dialogant amb les Pedres", 11,
Universitat de Girona, Girona, 2003, 36 p.

L'aproximació a la geologia que aporta cada any la col·lecció "Dialogant amb les Pedres" ens apropa aquesta vegada al terme municipal de Caldes de Malavella, situat a la depressió prelitoral selvatana, però amb un sector enfilant-se ja per les estribacions de la serralada de marina.

El terme de Caldes ofereix una interessant varietat geològica, que podem enquadrar en quatre grans grups, descrits a la primera part del llibre: les roques metamòrfiques de la zona de Santa Seclina, a la serralada; les roques ígnies (sobretot granodiorites i granits) que ocupen la major part del municipi; les roques volcàniques, amb el volcà del Camp dels Ninots i afloraments efusius a Sant Maurici, can Gimferrer Vell i can Gepions; i, finalment, les aportacions sedimentàries procedents de sobretot de l'acció de l'aigua (rius, rieres i torrents, argiles

lacustres i els dipòsits travertínics propers a les zones termals).

Segueix una acurada descripció d'un dels trets més característics i coneguts de Caldes de Malavella: el termalisme. S'incideix en les seves causes geològiques, s'analitzen les tres surgències (Font de la Mina, Sant Grau i Puig de les Ànimes) i es descriuen les seves conseqüències en forma de dipòsits travertínics. Finalment, es proposa un itinerari per diferents punts del municipi que permetrà conèixer i visitar la pràctica totalitat dels elements geològics descrits.

De bell nou, aquesta col·lecció de l'Àrea de Geodinàmica Externa de la Universitat de Girona aproxima al gran públic una matèria a priori tan especialitzada com és la geologia i evidència que és ben senzill i atractiu accedir a una altra manera, sovint ignorada, de conèixer a fons –i per tant d'estimar– el nostre territori.

Joan Llinàs i Pol

BIBLIOGRAFIA COMARCAL

- AA DD, Dossier Ardenya, *Gavarres*, 3, 2003, pp. 35-71.
- AA DD, *Els transvasaments en la història de Catalunya*, Girona, Fundació Pere Garcia Fària, 2002, 236 p.
- AA DD, *Les cuïneres de Sils. Més de 200 receptes de cuina tradicional catalana, senzilles, sabroses i variades*, Barcelona, Edicions de la Magrana, 2003, 242 p.
- AA DD, *Vivències i contes a la vora del foc*, [Barcelona], Generalitat de Catalunya, Dep. de Benestar i família, Dir. Gral. d'Acció Cívica / Fundació "la Caixa" / Consell Consultiu de la Gent Gran de la Selva, 2003.
- AJUNTAMENT D'ANGLÈS, *Un segle a l'Ajuntament d'Anglès*, Ajuntament d'Anglès, Anglès, 2003.
- ALBESA I RIBA, Carles, "Una poesia inèdita (i insòlita) de Mossèn Pere Ribot", *Monografies del Montseny*, 18 (2003), p. 69-74.
- AMARGANT I MAGRIÀ, Laura, *Creació d'un allotjament rural a la població de Breda* (tutor: Antoni Puig-Pey), Treball de fi de carrera (Turisme), Universitat de Girona, 2002, 142 p. il., taules, gràfics, mapes, [Manuscrit]
- AMAT I TEIXIDÓ, Jordi, *Escrit a Calella*, Calella, [s.n.], 2002, 345 p.
– *Combats i llàgrimes. Memòria dels combatents calellencs smorts a la guerra*, Calella, [Ajuntament de Calella, Regidoria de Cultura], 2003, 297 p. 2a. ed. revisada i ampliada
- AMBLÀS, O., "Projectils medievals i d'època moderna al castell de Montsoriu". Segles XIII-XVIII (Arbúcies-Sant Feliu de Buixalleu, la Selva), *II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*, Sant Cugat del Vallès, 2003, p. 850-854.
- AMBLÀS, Oriol i OCAÑA, Maria (coord.), *Seminari Eines i Instrumental metàl·lic Medieval (s.V-XV DC)*, [Barcelona], Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura / Arbúcies, Museu Etnològic del Montseny, La Gabella / Roda de Ter, Museu Arqueològic de L'Esquerda, 2003, 103 p.
- ARAGÓ, Narcís-Jordi i VILALLONGA, Mariàngela (ed.), *Atles literari de les terres de Girona. Segles XIX i XX*, Girona, Diputació de Girona, 2003, 2 vol. 1203 p. il. col. (Conté: V.1 L'Alt Empordà, El Baix Empordà, La Cerdanya, La Garrotxa ; V.2 El Gironès, El Pla de l'Estany, El Ripollès, La Selva).
- ÀREA DE DRET CIVIL. UNIVERSITAT DE GIRONA (coord.), *L'exercici de les competències sobre dret civil de Catalunya. Materials de les Onzenes Jornades de Dret Català a Tossa*, València, Tirant lo Blanch, 2002, 631 p.
- BARTOLOMÉ I CAPISTRANO, Sònia, *Programa per gestionar acolliments familiars simples en família aliena a la comarca de la Selva*, Treball de pràcticum de Psicopedagogia (tutora universitat Maria Lluïsa Pérez Cabaní; tutora de pràctiques Susagna Riera Anglada), Girona, Universitat de Girona, 2003, 98 f. relligats [manuscrit]

- BESALÚ CASADEVALL, Marta, *Ecós juvenils. Un diari escolar* (tutor: Salomó Marquès), Treball de pràcticum de Pedagogia, Universitat de Girona, 2003, 99 f. relligats [Manuscrit]
- BOADA, Martí, "Manifestacions del canvi ambiental al Montseny. Orígens i conclusions", *Monografies del Montseny*, 17 (2002), p. 77-94.
- BONET I GALOBART, M. Àngels, *Un Passeig per la cultura popular del Montseny*. Records, tradicions, remeis, coneixement del medi, Jaume Dantí, pròleg, Tarragona, El Mèdol (col. L'Agulla, 32), 2003, 156 p.
- BORRELL I SABATER, Miquel, *El Coro de Farners. 1903-2003*, Santa Coloma de Farners, Cantaires de Farners, 2003, 110 p.
- BOSCH DEMJEN, David; DIEZ ALTUNA, Eneko; MALUMBRES OLARTE, Jagoba i SANCHO CONDE, Hèctor, *Estudi dels arbres monumentals, notables i singulars del municipi d'Arbúcies. Projecte de diagnosi ambiental dels municipis del Parc Natural del Montseny* (tutors: Martí Boada i Juncà, Joan Rieradevall i Pons), Projecte de fi de carrera de la llicenciatura de Ciències Ambientals, Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Ciències, 2003, 290 p. il., gràf., map. + 1 disc òptic (CD-ROM)
- BOSCH PLANA, Lluís, *Per camins i corriols. Les rutes d'Amer. Caminades i passejades per l'extrem nord de la Selva. Terme municipal d'Amer*, Amer, Grup Excursionista Amerenc Esquelles / Ajuntament d'Amer, 2001, 95 p. il·lustr. i mapa.
- BOSCH, S.; TARRÉS, J. i RAMS, E., *Les Guilleries (una terra regalada)*, Barcelona, 2002.
- BURCH, J.; LLINÀS, J. i NOLLA, J.M., Excavacions arqueològiques a les vil·les romanes de Pla de Palol (Castell-Platja d'Aro), l'Hort d'en Bach (Maçanet de la Selva) i Ses Alzines (Tossa de Mar), *Tribuna d'Arqueologia* 1998-1999, Barcelona, 2002, p. 229-236.
- BURCH, Josep i SUREDA, Rosa M., *Patrimoni cultural, sostenibilitat i desenvolupament dins l'àmbit municipal a la Costa Brava (Seminari realitzat a Tossa de Mar el 19 d'octubre de 2000)*, Girona, Universitat de Girona. Institut del Patrimoni Cultural / Servei de Publicacions de la Universitat de Girona (Udegé, 5), 2002, 61 p.
- BUXÓ I CAPDEVILA, Ramon i TREMOLEDA I TRILLA, Joaquim, *Platja de Fenals (Lloret de Mar, la Selva). Una indústria terrissera d'època romana a la Costa Brava*, Lloret de Mar, Ajuntament de Lloret de Mar / Disaster Café (Es Frares, 5), 2002, 271 p.
- CANTÓ, Josep i MASCORT, Antoni, *Episodis de la història de Llagostera, segles XVI-XVII*, Llagostera, Ajuntament (Beca d'investigació Esteve Fa Tolsanas, 1), 2003, 105 p.
- [CANUDAS, Albert, GÓMEZ, Vicens [SIC] i PONS, Albert (coord.)], *Formació d'adults de Santa Coloma de Farners. 25 anys. 1978-2003*, [Barcelona], Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social, Direcció General de Formació d'Adults, 2003, 34 p.
- CASTAÑÉ I MORA, Gemma i AMAT I TEIXIDÓ, Jordi, *75 anys de l'Aplec de la Sardana Calella 1925-2002. Aplec Pairal de Catalunya*. [Calella], Agrupació Sardanista de Calella, 2003, 171 p.
- CLARA I RESPLANDIS, Josep, *Girona 1939. Quatre sentències de mort*, Barcelona, Publ. de l'Ab. de Montserrat (col. Serra d'Or, 263), 2001, 218 p. [conté la documentació e la sentència de mort contra l'alcalde colomenc Lluís Mon, p. 107-126 i 184-186.]

COSTA, L. (coord.), *L'estació, un símbol de Sils*, Ajuntament de Sils, Sils, 2003. (recull de diversos articles publicats sobre l'estació de Sils).

DABAN, J.; ECHEGOYEN, L. i PUIGVERD, A., *Crònica d'un mil·lenari*, Lloret de Mar, Fundació Caixa de Girona i Ajuntament de Lloret de Mar, 2002.

DOMÈNECH I MONER, J., «Noves aportacions a la història de Santa Cristina», *Butlletí de l'Obreria de Santa Cristina*, Lloret de Mar, 2003.

ESCOLA D'ADULTS DE SANTA COLOMA DE FARNERS, ESCOLA SAMBA KUBALLY - ASSEMBLEA LOCAL DEL GRAMC, SERVEI COMARCAL DE CATALÀ DE LA SELVA - CPNL, *Parlem-nos. "Tu que ets d'aquí, em parlaràs en català?"*, fotografies de Marcel Font, Santa Coloma de Farners, 2002, [34] p.

ESTRADA, F.; FONT, G.; MATEU, J.; PUJADAS, S.; ROIGÉ, X.; RUEDA, J.M. i TURA, J., Mas i poblament al Montseny, *Monografies del Montseny*, 18, 2003, p. 178-189.

Evangelí segons sant Mateu, [Sant Hilari Sacalm], Parròquia de Sant Hilari Sacalm (Bisbat de Vic), 2002, 68 p. il., map. (*L'Evangelí a l'abast de tothom*, 3)

FERNÁNDEZ, Marta (coord.), *La veu com a instrument. Seminari La pràctica instrumental a l'educació primària*, Santa Coloma de Farners, Centres de Recursos de la Selva I i de la Selva II (Un Cop de mà, 18), 2002, 22 f.

[FERRER, Josep i PUJADAS, Joan], *Vicenç Riera Llorca, cent anys (Barcelona, 1903 - Pineda de Mar, 1991)*, Pineda de Mar, Ajuntament de Pineda de Mar / Fundació Tharrats d'art gràfic, 2003. 22 p.

FIGUERAS i CAPDEVILA, Narcís, "Mn. Antoni M. Alcover a Sant Hilari", *Festa Major*, Sant Hilari Sacalm, 2003, p. 52-53.

– "Mn. Joan M. Feixas (1892-1924) i la seva «Ègloga de les nostres muntanyes» (1916), situada a Núria", *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*, 2003, en premsa.

– "Els versos privats de Joaquim Ball-latinas (1893)", *Sesmond. Butlletí del Servei d'Arxiu Municipal*, Lloret de Mar, 2003, en premsa.

– "Joaquim Ruyra i el classicisme", *Actes del Simposi Ruyra*, en premsa.

FONT VALENTÍ, Gemma; MATEU GASQUET, Joaquim i PUJADAS MITJÀ, Sandra, *Torderades i eixuts. Els usos tradicionals de l'aigua al Montseny*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2002, 159 p. (Temes d'etnologia de Catalunya, 6).

GARCIA LLORCA, A. i BASSI, J., *La Vall de les Pomes. Temps era temps a Riells i Viabrea*, Ajuntament de Riells i Viabrea, Riells i Viabrea, 2002.

GUTIÉRREZ I PERARNAU, C., *La Tordera, perspectiva geogràficohistòrica d'un riu*, Publicacions de la Rectoria Vella, Sant Celoni, 1999.

ILLA, J., *Arbúcies, del feudalisme a l'edat Moderna*, col·lecció "Montsolí", 4, Arbúcies, 2003.

ILLA I COLOMER, Joan, "Les enramades d'Arbúcies", *Monografies del Montseny*, 17 (2002), p. 167-185.

- La Cuina a Sils. Deu anys de gastronomia popular*, [Sils], Ajuntament de Sils, 2002, 91 p.
- La Guia flash. Revista gastronòmica. Maresme, Barcelonès, Vallès Oriental, Vallès Occidental, la Selva, Alt i Baix Empordà, Gironès, Mataró*, Premsa Gratuïta de Catalunya, Núm. 1 (1r semestre 2003), 22 cm, semestral
- LÓPEZ I MAYER, Ana, *Centre d'interpretació dels Fars de la Mediterrània a Tossa de Mar* (tutor: Joan Forgas), projecte fi de carrera, UPC. Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès, 2003, 32 plàn. d'arquitectura [Document cartogràfic]:
- LLINÀS, J. i MERINO, J., "Caulès Vell, un poble medieval", *Gavarres*, 2, 2002, p. 80-81.
- LLINÀS, J.; MERINO, J. i MONTALBÁN, C., El segle XIV al castell de Sant Joan (Lloret de Mar, la Selva), *II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*, Sant Cugat del Vallès, 2003, p. 574-582.
- MARÈS VALLS, Joan, *Ratxes. Poesia i prosa*, [Blanes], Margarita Ruiz Matas, 2002, 129 p.
- MARTÍ MONTAL, Josep Antoni; ANDRÉS JIMÉNEZ, Maria del Mar; PARAROLS MARTÍ, Farners i DOMINGO RIBARY, Eugeni; *Metodologia d'estudi i monitoreig dels espais humits catalans a partir de la flora i fauna*. Projecte de Ciències Ambientals - Universitat de Girona, 2001, 1 carpeta. [Manuscrit]
- MARTÍN, Lúdia CCV, *E-mails*, Joan Rigol, pròleg, Barcelona, Claret, 2003, 222 p. [l'autora és membre de la comunitat de monges vedrunes de la Celleria de Ter].
- MAS MARTIN, Joan, NOGUEROL PARAROL, Josep i RIERA COLLELL, Guillem, *Estudi de connectivitat de les basses del pla de Riudarenes*, Projecte de Ciències Ambientals, Universitat de Girona, 2003 [Manuscrit], 1 carpeta.
- MAS I SOLENCH, Josep M., *Ferran Valls i Taberner. Jurista, historiador i polític.*, Pròleg de Josep M. Solé i Sabaté. Barcelona, Ed. Proa, 2002, 280 p.
- MAS I SOLENCH, Josep M., *Lluís Rodés i Campderà, director de l'Observatori de l'Ebre*, Ajuntament de Sta. Coloma de Farners, Sta. Coloma de Farners, 2002, 170 p.
- MERCADAL, G., "Flora singular de Sils. El Lliri de Neu (*Galanthus nivalis*)", *Quadern de Sils*, 41, abril 2002, p. 12-13.
- MERCADAL, G., "Flora singular de Sils. Veronica acinifolia", *Quadern de Sils*, 42, agost 2002, p. 12-13.
- MERCADAL, G., "Flora singular de Sils. Graciola (*Gratiola officinalis*)", *Quadern de Sils*, 43, desembre 2002, p. 16-17.
- MERCADER, Assumpta i MASSÓ, Lúdia, *La façana màgica de la biblioteca*, [Malgrat de Mar], Ajuntament de Malgrat de Mar (Contes fantàstics de Malgrat, 2), 2002, 20 p.
- *La torreta dels gegants*, [Malgrat de Mar], Ajuntament de Malgrat de Mar (Contes fantàstics de Malgrat, 3), 2003, 20 p.
- PALOMO, A.; LLINÀS, J.; AGUELO, X. i TRESSERRAS, N., Can Pelet Ferrer (Llagostera, Gironès): un assentament agrícola alt-medieval, *II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*, Sant Cugat del Vallès, 2003, p. 463-467.

- PARÉS CAPALLERAS, Pere, *Puerto Galis. Retalls d'un captiveri*, [Llagostera, Arxiu Municipal, Ajuntament de Llagostera, Àrea de Cultura] (Memòria. Records i testimonis, 1), 2003, 38 p.
- PASSOLA, Josep M., "Les ametistes el Montseny en el memorial Josep Puigrubí (1651-1690)", *Monografies del Montseny*, 17 (2002), p. 133-144.
- PASTELLS, J., "El protagonisme de les Mallorquines en la guerra dels Segadors", *Quadern de Sils*, 41, abril 2002, p. 14-15.
- PÉREZ GARCÍA, Roser, 9 focs. *Un tomb per la història de Riells i Viabrea*, Riells i Viabrea, Edicions de l'Ajuntament de Riells i Viabrea, 2003, 151 p.
- PLANELLS, Àngel, *Realista* (Blanes, Biblioteca comarcal, 12 abril-11 maig 2003), Blanes, Fundació Àngel Planells, 2003, 148 p.
- PORTALS I MARTÍ, Joan, "Records de la darrera pujada e Mossèn Jacint Verdaguer al Matalgalls el 18 d'agost de 1901", *Monografies del Montseny*, 18 (2003), p. 51-68.
- PROFESSORAT DEL CEIP IGNASI MELÉ I FARRÉ DE TOSSA DE MAR, *Tossa medieval. Setmana Cultural al CEIP Ignasi Melé*, Blanes, CRP Selva I i CRP Selva II (Un Cop de mà, 17), 2002, 26 f. il.
- PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M., *La història de l'ensenyament a Catalunya al llarg del segle XX. Algunes referències malgratenques*, Malgrat de Mar, Ajuntament de Malgrat de Mar, Regidoria de Cultura, Arxiu Municipal / [Barcelona], Diputació de Barcelona, Xarxa de Municipis, 2003, 66 p. [Matinals d'història 2002-2003]
- REYES, Antoni, ROGER, Aitor i VALLS, Domènec, *El rem de trenta-quatre. De la ficció a la realitat. Homenatge a Joaquim Ruyra. Presentació de la pel·lícula de la portada el primer rem al Vilar, 1934*, Blanes, Ajuntament de Blanes. Arxiu Municipal de Blanes, 2003. 52 p.
- RIU. *Revista alternativa independent de la Plana de la Selva*, Santa Coloma de Farners, 2002, il., 32 cm. trimestral.
- ROMA I CASANOVAS, Francesc, *Llegendes de la natura*. Itineraris pel nostre patrimoni cultural, Tarragona, El Mèdol (col. L'Agulla. Sèrie gran, 14), 2002, 168 p. [Premi Joan Amades de cultura popular]
- SÁNCHEZ BOIX, Mar, *L'Aula Oberta d'Autoaprenentatge a l'IES Cassà de la Selva* (tutor de pràctiques: Pep Tort; tutora d'estudis: Magüi Pérez), Treball de pràcticum de Psicopedagogia, Universitat de Girona, 2003, 77 f. relligats [Manuscrit]
- Selva*. Text: Salvador Ginesta, Ajuntament de Santa Coloma de Farners. Fotos: Francesc Gomà [et al.], [Barcelona], Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria, Comerç i Turisme. Direcció General de Turisme. Servei d'Informació, Difusió i Publicacions, 2002, 1 full pleg. Il·lustr. Color, 32x50 cm
- SERRA I MONT, Felicià, *Ànimes vincladisses. Novel·la*, Ed. facsímil, introd. J. Domènech, Girona, Club Marina Casinet / Edicions a petició, 2003, XLIX + 314 p.

- SOCA I TORRES, Isaac, "Un capdavanter en la revitalització del monaquisme català de la Contrareforma: Antoni Viladomar i Sant Miquel, abat de la Portella i Breda", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 75 (2002), p. 7-50.
- SOLÉ PERICH, L., Les centrals modernistes de Vilanna i Bescanó, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XLIV, 2003, p. 289-306.
- TARRÉS I TURON, Josep, "Mossèn Cinto, l'excursionista Osona i el tinent Serra", *Monografies del Montseny*, 18 (2003), p. 75-82.
- TRUNAS I CLOS, Marcel·lí, *Teatre d'aficionats a Breda. Anys 1900-1994*, Breda, Ajuntament de Breda, 2003, 113 p.
- VEHÍ, Montserrat [et al.], *Itinerari geològic per Caldes de Malavella*, [Girona], Àrea de Geodinàmica Externa de la Universitat de Girona (Dialogant amb les pedres, 11), 2003, 34 p.
- VILA, P., "Dos nous manuscrits del Viatge a l'infern d'en Pere Porter", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XLIV, 2003, p. 247-250.
- VILLEGAS I ESPIN, Almudena, *Les Colònies escolars. La Colònia Escolar Turissa*, Treball de pràcticum de Psicopedagogia, Universitat de Girona, 2002, 128 f. relligats, mecanoscrit (impressora)
- VIÑAS I BOSCH, Nemesi, *Fills de larga caminda. Poemes*, Girona, Edicions a petició, 2003, 214 p.
- ZAMORA I ESCALA, Joan Enric, "Correspondència entre Jaume Bofill i Mates i Jaume Bofill i Ferro", *Monografies del Montseny*, 17 (2002), p. 37-65.
- ZAMORANO I RODRIGO, Roger, "La transformació urbanística d'Arbúcies. Segona meitat del segle XIX", *Monografies del Montseny*, 17 (2002), p. 155-166.

Addenda a la bibliografia de Josep M. Pons i Guri (2)

elaborada per Elvis Mallorquí i Emma Llach i publicada en fulletó junt amb els números 12 i 13 de *Quaderns de la Selva. Estudis en honor de Josep M. Pons i Guri*, 1 i 2. En el número 14 de *Quaderns de la Selva* es va publicar una primera addenda.

1985

“Consagració de l'església parroquial de Santa Maria de Pineda, a l'any 1079”. *Contrapunt* [Pineda de Mar]. Any V, núm. 50 (oct. 1985), p. 15-17.
Recensió de: Jesús Massip i Fonollosa. *La Gestació dels costums de Tortosa*. Tortosa: Consell Intercomarcal de les Terres de l'Ebre, 1984. Dins *Arxiu de Textos Catalans Antics*. [Barcelona]: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill. núm. 4 (1985), p. 459-460.

1989

“Les taxacions de salaris de notaris i escrivans al terme del castell de Palafrugell”. *L'Estoig* [Palafrugell]. núm.1 (1989): p. 31-50.

1996

“Estudiants de Sant Feliu de Guíxols a l'Estudi dels Pilots d'Arenys de Mar”, dins: *Patrimoni i història local. Jornades d'homenatge a Lluís Esteva i Cruaïnes*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols – Diputació de Girona – Consell Comarcal del Baix Empordà, 1996. p. 85-90.

1998

Arenys de Mar. L'Església parroquial de Santa Maria i el seu retaule major. Descripció del retaule. En línia. Internet. Accessible a http://www.arenysdemar.com/retaule_esgles/textos/retacata.htm (consulta 24-09-03)

1999

“Pròleg”, dins: Francesc Forn i Salvà. *Petita història d'Arenys de Mar*. Arenys de Mar: Llibreria El Set-ciències, 1999.

2001

Noms de rieres, rials i costes del terme d'Arenys de Mar. Arenys de Mar: Ajuntament d'Arenys de Mar, Regidoria de Cultura, 2001.

“A l'entorn d'una carta de poblament de la Vila de Blanes”. *Blanda* [Blanes]. núm.4 (2001): p. 61-64.

2002

“Hostalric, capital i arxiu del Vescomtat de Cabrera”. *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners]. núm.14 (2002): p. 7-20.

Les jurisdiccions dels vescomtats de Cabrera i de Bas l'any 1527. [Barcelona]: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Estudis Jurídics, 2002. (Separata de: *Revista de Dret Històric Català*; vol. I, 2001.)

(amb Hug Palou i Miquel), *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles X-XV)*. Barcelona: Fundació Noguera: Pagès, 2002. (Col·lecció “Diplomataris”; 28).

(amb Montserrat Rodríguez Fita), *Una antiga relloteria arenyenca: Arenys de Munt, 1742-1837: Arenys de Mar, 1799-1837*. Arenys de Mar: Ajuntament d'Arenys de Mar. Regidoria de Cultura. (Suplement del Programa de Festa Major del 2002). [també disponible a la web: <http://www.arenysdemar.org/actes/festamajor2002/rellotges.htm> (consulta 24.09.2003)]

“Pòrtic”, dins: Margot Pons i Espó. *El Fons municipal en pergami de l'antiga Universitat de Lloret de Mar*. Lloret de Mar; Ajuntament de Lloret de Mar-Servei d'Arxiu Municipal, 2002. (Col·lecció “Es Frares”, núm. 6).

2003

(amb Francesc Forn i Salvà), *El santuari de la Verge del Remei, del terme d'Arenys de Munt*. Arenys de Munt: Ajuntament d'Arenys de Munt, 2003.

Emma Llach Palmada i Elvis Mallorquí Garcia